

ki so imeli za nas samo prazne lepe oblike in jih imajo še danes, naj se zavedajo, da smo s svojimi silami pri kraju in da bomo morali tudi mi enkrat prav resno misliti sami na sebe. Zakaj danes dobro vemo, da je lahko za domovino umreti, a za njo živeti je pa silno, silno težko.

DR. LEOPOLD POLJANEC:

Naraščaj Rdečega križa.

(Konec.)

Tako smo v šoli načeli, s pomočjo staršev seveda, mimo drugih altruističnih čustev vprašanje o »ljubezni do bližnjega« najvišji, a tudi najtežje dosegljivi cilj, ki mora po njem stremeti človeštvo, ako se hoče izmota iz sedanjega splošnega razsula. Sedanje življenje namreč ni znošno; ta boj človeka proti človeku, sloja proti sloju, naroda proti narodu tudi v prazgodovinski dobi, ko si ljudi predstavljamo kot divjake brez kulture, ni mogel biti hujši nego je danes.

Kadar pa se naša mladina povzpne z izdatno pomočjo staršev in doma do bratroljublj in ljubezni do bližnjega, takrat se odpre njej in nam vzgojiteljem neizmerno veliko in prelepo polje, kjer se moramo v vzvišenem poklicu izdelati in izživeti. Vsak kraj, vsaka šola ima tu svoje posebne cilje, kjer se lahko udejstvuje. Naj navedem le nekaj primerov:

Zbiranje članov v naraščaj Rdečega križa nam daje že samo na sebi priliko, da vzgajamo čustvi vzajemnosti in ljubezni do součencev. Po ameriškem in češkem načinu se namreč vpiše ves razred. Kakšen prispevek je to, 20 para mesečno, ali letno 2 Din na učenca! To ni niti za »četrt litra slabega vina«, da govorimo v vrednostnem merilu našega občinstva! Ako pa učenec — in takih je vedno nekaj v razredu — niti tega ne zmore, pa založe premožnejši večje vsote; razred pa nastopa proti Društvu rdečega križa kot samozavestna ednica po načelu: »Vsi za enega, eden za vse.«

Učenka se je razbolela; deklice jo hodi obiskavat ter ji krajšat dolgega časa, ki tako zvesto sedi ob bolniški postelji. Govore o šolskih in drugih dogodkih, ki so zanje tako važni in zanimivi, in živahen smeh zveni po sobi. V postelji pa se zaiskrijo trudne oči in vesela poteza zalga ob ustih. Zdravniki naj vam povedo, kako veselje in radost lečita bolezn!

Dijaki, koliko darov vam je podarila priroda, samo nikar teh talentov zakopavati! Vendar so med vami manj nadarjeni tovariši, ali taki, ki še niso »izpregledali«. Odličnjak, latinec ali matematik, pomoži bratu zaradi ljubezni do njega, pokaži mu z Ariadinim klobčičem izhod iz bločiča latinske in grške slovnice, uvedi ga v skrivnostni algebre! Trše orehe lahko tolče in luščil razred skupno, v ta namen vam ravnatelj na stečaj odpro šolske sobe. Ne morem in ne smem pa zagovarjati slepega prepisovanja, te posebne vrste »ljubezni do bližnjega«, ki se je tako razpaslo po naših srednjih šolah.

Imamo pa tudi vzgledne učitelje, ki izven obveznega šolskega pouka, učence brez nagrade poučujejo, jih dvigajo, jim pomagajo, da bi jih ne potrl glas sodne trombe ob sklepu šolskega leta. Imamo jih, naše gore prave liste, ter se ponašamo z njimi!

Po načelu sedanje vzgoje in modernega pouka je treba že mladini vcepiti duha samostojnosti in veselja do dela. Kolikokrat čuješ tožbo, da je naša mladina, ki zapuša šole, nerodna in neporabna za delo, ki ga od nje zahteva trdo življenje. Kako pa naj shodi otrok, ako ga vedno držiš za roko ali vodiš za vrvice! Tu pa se dajo prirojeni posebni darovi naših učencev in dijakov in njih veselo udejstvovanje tako uspešno uporabiti za vzvišene namene, ki jih naj goji naraščaj Rdečega križa. Pevci, glasbeniki, igralci, telovadci se združijo (drugi pomagajo po svojih močeh) ter prirede predstave, vse njihovo delo pa mora preplezati, kakor prepleta rdeča nit naše narodne vezenine, visoka misel, da se trudijo za ubogo dečo, za šolske knjige in druga učila, potrebna revnim součencem, za šolske ali dijaške kuhinje, ali za kak drugi plemeniti namen. Deklice lahko kroje in šivajo perilo in obleke za siročad, nežna, dragocena ročna dela in to,

kar izdelajo dečki — pletarji, knjigovezi itd. pa se prodajo in izkupiček posveti človekoljubnim namenom. V tej smeri, hvala Bogu, učiteljstvo že jako pridno deluje, treba je raztresene ude zbrati, delo napeljati v skupno strugo ter jo poglobiti. Ne priporočam pa gola nabiranja denarnih prispevkov v kak dober namen. Lani smo nabirali za gladno rusko dečo. Starši so prispevali, otroci prinašali denarja, desnica je dajala dar, ki zanj že levica ni znala, da ne govorim o srcu in duši, ki nista niti zavzela ob tej pretresljivi bedi in lakoti. Mrtvi darovi, — mrtvi namreč za vzgojo naše dece —, zakaj ni jih ovijal rdeči trak visoke ljubezni do bližnjega, ki edina more umeti bedo ter premagati vse ovire.

Tu so vam Čehi drugačni ljudje! Od 15. septembra do 15. decembra 1921 so člani in članice njihovega naraščaja (Dorost Červeného Kříže) iz 2000 šol agitirali, šivali, pletli, dajali predstave, zbrali prilične vsote ter poslali v Rusijo 52 zabojev nove obleke, 32 zabojev obnošenih obleke, 505 družin pa je vzelo k sebi ruske sirote. Za vsakim parom nogavic, ki jih je pletla in poslala češka mladenka, se je odrgal tudi dobršen del njene nežne, a velike duše ter spaval tja v stepi ob Donu in Volgi, kjer je bela žena z velikim mahljaji kosila po poljani.

Članek mi je preveč zrastel pod peresom, toda človeku odleže, ako lahko vse izpove, kar mu je pri duši. Vem tudi, kako težko je biti glasnik v lastni domovini; zato prosim, da pogledate, če ne verjamete meni, kako se vedejo v tem oziru Američani in Čehi.

Ti namreč vedo, kaj delajo.

Družabna in uradna titulacija žene — učiteljice.

Titulacija žene v družbi ima, kot tudi titulacija moških, svoj kulturni razvoj na Francoskem v deželi »finh inanir«. Iz Francije so povzeli titulacijo Avstrijci in južni Nemci, medtem ko so se severni Nemci le počasi prilagodili tujemu vplivu. Sredi 19. stoletja je v Nemcih običajno izražanje francoskih predikatov. (Madame, Mademoiselle) zopet izginjalo in poiskali so si na dvorih pristnih priimkov — gospa, gospodična, — za moške mesto Monsieur — gospod. Z dvorov je prešla titulacija v »boljše« meščanske kroge in iz teh v nižje, najnižje in celo kmetiške, kjer sicer vso kulturo družabno radi zavračajo. Francoski predikati (Mamse!) so se ohranili samo še za posle v grajskih hišah, na katere so prešli kot nekakovo poroštvo stare častivredne družine, potomcev viteštva. Moderni ženski napredek pa je v titulacijo žene mogočno posegel. Med moškimi ni bilo nikdar razlike. Vsakemu meščanu se je reklo — gospod — brez ozira na starost, oženjenost, stopnjo olike. Otroci seveda so tu v izjemni in za te ni titulacije. Dvorniki imajo svoj »ceremoniel«. Med ženskami je ime prvotno predikat — gospa — višji pomen dostojanstva oženjenosti in gospodična nižjo čast neoženjenosti, torej družabno drugo stopnjo. To je veljalo dotlej, da so dekleta samo predla, se pripravljala na moštve. V družabnem običaju se je precej udomačilo »milostljivo«, da se med boljimi in nižjimi zopet naredi razlika. Tudi »milostljiva« je potegnila nase širše mase žensk, zlasti po sladkih čestilicah in dobičkaželjnih trgovcih. Titulacija je hotela naposled postati praktična, značilna v izražanju preprosta za hitro govorico urada, prometa in okretna v družbi. Potreba teh svojstev je bila tako velika, da se je poizkušalo titulacijo sploh odpraviti in uvesti samo lastno ime. Ta doba pa je bila kratka! Ni držalo ljudi klicati samo po imenih, v trgovini, v javnosti nepoznanjih. Poseči se je moralo zopet nazaj. Ker pa so v zadnjih desetletjih žene zelo, ponotoma napredovale v samostojnih poklicih, ki predstavljajo v državi visoko stopnjo zmožnosti, olike in delavne sile, iste socialne stopnje, kot jo ne zavzema niti vsak mož, sorog — gospe, — po katerem je kaka ženska dosegla višjo družabno stopnjo od neomejene deklinje, je na zahtevo pravice prešel predikat gospa tudi na neoženjene izobražene dame, kotim so poverjena višja mesta.

Po starih nazorih bi morala stopiti v stran, nazaj, gospodična profesorica pred gospo branjevko, gospodična doktorica pred gospo »Hausmeisterco« in gospodična učiteljica pred gospo delavko: Predikat gospa se je spočetka priznal v uradu, ministerjalnim odlokom podeljen samo princeznjam, nadvojvodinjam, sploh dvorjankam in visokim aristokratijam

inice njihovega naraščaja (Dorost Červeného Kříže) iz 2000 šol agitirali, šivali, pletli, dajali predstave, zbrali prilične vsote ter poslali v Rusijo 52 zabojev nove obleke, 32 zabojev obnošenih obleke, 505 družin pa je vzelo k sebi ruske sirote. Za vsakim parom nogavic, ki jih je pletla in poslala češka mladenka, se je odrgal tudi dobršen del njene nežne, a velike duše ter spaval tja v stepi ob Donu in Volgi, kjer je bela žena z velikim mahljaji kosila po poljani.

Članek mi je preveč zrastel pod peresom, toda človeku odleže, ako lahko vse izpove, kar mu je pri duši. Vem tudi, kako težko je biti glasnik v lastni domovini; zato prosim, da pogledate, če ne verjamete meni, kako se vedejo v tem oziru Američani in Čehi.

Ti namreč vedo, kaj delajo.

že pri rojstvu. Nadvojvodinja, abtisinja damskega konventa v Pragi je poleg — gospa — tudi — visokočastitost — Hochwürden — reverendissima). — Predstojnicam slavnih cerkvenih kongregacij, šolskih višjih zavodov in šol, voditeljicam klinike, bolnišnice, damskih konviktov je podeljen predikat gospa. Luteranski damski zavod titulira predstojnico gospa Domina kar se v slovenščini smešno glasi, ker ne mislimo na pomen Domine (latin. Domina).

Vsa ta mesta so jako odlična, le za aristokratije določena, ki pa so imele družabno izobrazbo, ne toliko šolske, kolikor jo ima danes lahko navadna meščanka. Zmožnosti v glavi po državnih spričevalih in diplomah potrjene vsekakor nadkriljujejo plemenitost rodu, zato so se meščanke potegnile za pravico — gospe.

Kakor je vsak moški gospod, tako naj bo vsaka žena gospa. Ne nazivamo gospodičev, torej ne nazivamo gospodičen. Nemška Avstrija je leta 1919, v posebnem odloku ministrstva podelila učiteljicam z usposobljenostnim izpitom uradni predikat gospa. Po starosti se to ni moglo urediti, ampak po stopnji višje avtoritete. Ker pa titulacija ne ostane last in nedotakljiv dokument posameznih, prede v nepoklicane je najprimernejše, da se takoj za vse uveljavi. To naredi promet v javnosti. Višje mesto, predstop pa pristojna onim le, ki so dosegle same zase višjo stopnjo kot kulturne delavke v državi. Dve približno enako izobraženi se pa poklonita med seboj pred starejšo ali omoženo. V uradu po stopnji službe in službenih let. Veljaven cerkven zakon pa ni nobena posebna višja stopnja več, ker prizna javnost tudi civilno poročenim, celo »salzburški poroki«, torej predikat gospa, čeprav so te le gospodične, v začasnem zakonu brez dosmrtnih zaveze. Niso vse gospodične device, kdo bi to ugotovil? Bodimo torej vse gospe. Ne pristojna pa doktorjevi ženi ali nadučiteljevi poklic moža imenovati. Ne gospa doktor, ampak gospa doktorjeva — nadučiteljeva. A uradnici — gospa nadučiteljica.

Z ozirom na praktično, primerno in kratko pojdno izražanje je — gospa; za vse razmere najznačilnejši. Kaj se ima javnost brkati za to ali je dotična oseba omožena, ločena, vdova, zaročena, živi v modernem zakonu, ima otroka ali je devica ali ni, ali je zaljubljena. Kaj vse to, ki se sploh lahko v eni osebi desetkrat premenja. Starejše dame, žene splot, naj se titulira — gospa, kaj zato če se niso omožile! To je zasebna stvar in uradnica ni stara devica.

To mišljenje izražanja je emancipacija spravila v površja. Državna uradnica ni zaostala pepelka v »zgovorjenem kotu«, ker ima lahko vse lastnosti za zakon

in bi se lahko omožila. Najmanj pa je učiteljica »stara devica«, ki ji je v uradu podeljen delokrog matere, vzgojiteljice.

Kako šolski urad tozadevno postopa? Višji šolski svet se drži dosledno pri nas še običajne razlike med gospo in gospodično. Okrajni šolski sveti in šolska vodstva pa v mnogih, ne v vseh slučajih, titulacijo izpuščajo. Sklicujejo se na kratak način. To so mlade moči po pisarnah, ki bi v direktnih naslovih in pisarniških vlogah lahko upoštevale brez zamude časa dnevni red družabne olike. Ne gre tu za njihove interne nastavke, a lep slog klasične slovenščine v izobraženem tonu vzornega spisa zahteva nekoliko titulacije. Vsaj na ovitku pisma. In toliko se sme zahtevati od pisarniških vlog. Gospod minister gospod ravnatelj, gospa učiteljica.

Da se napravi edinstven tem zahtevam, naj gospa zastopnica učiteljic v višjem šolskem svetu blagovoli predlagati nam vsem učiteljicam po ministrstvu prosvete model »predikata — gospa — za urad — v govorici in v pisni vlogi. S tem se nam podeli družabno pravno stalšče, šolstvo pa se dvigne na višjo stopnjo svetovne kulture.

Marija Zalar.

Iz Jugoslavije.

— Novo predsedstvo višjega šolskega sveta za Slovenijo. Minister prosvete je na predlog pokrajinske uprave imenoval za novo dveletno dobo za predsednika dr. Stanko Beuka in podpredsednika tov. Frana Škulja.

— Z ozirom na današnje »Izjavo« pripominjamo, naj »izvršeno dejanje« g. pokrajinskega namestnika ne vzbuja pri naših članih nezaupanja do novega podpredsednika, dokler bo solidaren z voljenimi zastopniki v višjem šolskem svetu; o čemur pa ne dvomimo, da bo to vselej, dokler je član naše organizacije. Osebnostna vprašanja naj ne razdvajajo naših vrst!

— Časno število naših glasov. Lista poverjenišva UJU je od 3107 oddanih glasov dobila 2508 glasov (zadnjič 2338 glasov). Ker se naši glasovi dele na dva dela ni iz števila izida volitev razvidno celotno število naših volilcev, kakor n. pr. pri listi Slomškove zveze in Humekovi listi, na katerih so združeni glasovi obeh oblasti. Lista Slomškove zveze je dobila 453 glasov od teh 150 samostanskih (zadnjič 477), Humekova lista pa 120 glasov. — Povdarjamo da se število glasov oddanih UJU točno krije z našimi članskimi sezname. Čast zavednosti!

— Izid volitev učiteljskih zastopnikov za osnovno in meščansko šolstvo za višji šolski svet. Vseh volilcev 3107, razvejavljenih 50, praznih 72, neveljavnih 2. — Jelenc Luka 1597, Gnuš Anton 1536, Tomažič I. 1672; namestniki: Miklavčičeva J. 1527, Waštetoval I. 1604, Godec M. 1659. — Humek D. 120, Kalin I. 94. — Slapšak J. 453, Pečjak R. 449. — Zmaga UJU je silajna! Čast volilcem!

— Volitve srednješolskih zastopnikov učiteljstva v višji šolski svet. V skupini srednješolskih učiteljev so zmagali napredni kandidati, in sicer profesorja dr. Ljudevit Pivko (Maribor) in Fr. Jeran (Ljubljana) kot redna člana, profesorja Fr. Mravlak (Celje) in A. Lovše (Ljubljana) pa kot namestnika. Napredni kandidati so dobili po 97 glasov. Klerikalci so postavili samo enega kandidata za obe oblasti združili so svoje glasove na svojega kandidata prof. Jak. Žmavca (Maribor), oziroma namestnika dr. Breznika (Št. Vid), ki sta dobila pa kljub združitvi le 76 glasov. Razen tega je dobil prof. Pe-

brusiti dleto in tudi popraviti pokvarjena železa za kamen, to je kovati in kaliti, ker drug ne ve, kako prvotno obliko je imelo odlomljeno železo. Pripetilo se mi je, da mi je nekdo kalil železo, katero je bilo samo skrivljeno. Enako si mora učenec sam nabrusiti tudi skobelj, oblič in žago, znati mora oskobljati (poobljati) ravno ploskev ter pravilno prilipiti les itd. Ne sme se več pripetiti, da bi si absolutno obrtne šole sam ne znal pripraviti orodja: Z ozirom na potrebo hitrega in natančnega izdelovanja naj se učenec vadi tudi v rabi pomožnih sredstev, omogočujočih hitro in natančno izvršitev, v prvi vrsti torej šestila in prerezanah črt, ležečih v kljuko druga na drugi. Tako si učenec hitro in zanesljivo pomeni vse važnejše točke, da pride vsaka ploskev in oblika na pravo mesto. Izvežbati se mora najprej v delu s prostim očesom in prosto roko, a z ozirom na konkurenco in potrebo urnega dela se sme po dovršeni izobrazbi posluževati tudi navedenih praktičnih pomočkov.

Nekateri učitelji zastopajo mnenje, da kiharji na obrtnih šolah ne smejo rabiti pomožnega orodja strugala (rašpe) in pile, kar je seveda popolnoma napačno. Glavno delo se naj izvrši z diletom, a ne s strugalom, katero so stari kiharji

več rabili nego dleto. Moderni kihar se poslužuje strugala le izjemoma samo tam, kjer je res potrebno. Zato se naj vadi tudi učenec v tej omejeni rabi strugala. Kihar dobi n. pr. naročila za cerkev kip, ki mora biti štrafran itd. Gotovih delov kihar ne sme pustiti rezanili na ploskev, ampak jih mora s strugalom ali pilo izpopolniti, da jih lahko prevleče z barvo. Včasih je tudi potrebno, po okusu odstraniti s strugalom ostre robe na visokih delih obleke, ker se s tem napravi kakor na sliki z barvami kontrast med globino in višino, oblike se dvignejo in postanejo plastične. Isto velja za kamenite izdelke.

Praksa zahteva, da zna učenec svoje delo tudi popolnoma dovršiti. Tu prihaja v prvi vrsti v poštev rtesanje barv za polt, meso in različne obleke, zlatenje s pravim in kovinskim zlatom, osobito zlatenje na olje itd. Štrafranje ni tako lahko delo, kakor bi si marsikdo utegnil predstavljati. Če je kip slabo izdelan, ga je mogoče z barvami izpopolniti, nasprotno pa dobro izdelan, a slabo štrafran kip izgubi ves pravi vtisek. Zategadelj si mora znati učenec ali štrafran barve tudi za senco pripraviti kakor slikar, to se pravi, za senco primerne barve primešati. V globini mora začeti s temnimi toni in proti vi-

šini vedno svetlejšje nalagati, na tak način napravi kip lep, plastičen vtisek, nikoli pa ne sme mesnatih delov in obleke, svetlobe in sence prevleči v istem tonu.

Tekom dolgoletnega delovanja na obrtnih šolah, na podlagi lastnega opazovanja in premišljevanja sem spoznal potrebo gotovih reform v načrtu obrtnih šol. Vse premo važnosti se polaga na praktično stran in posveča se preveč časa teoretičnim predmetom. To velja pred vsem o praktičnih delavnicah. Celotno med učenci se je razpaslo napačno mnenje, da tvori teorija glavni del, da je delavnica postranskega pomena in le zato določena, da izpolni predpisano število ur. V tej usodni zmoti se trudijo učenci, porabijo glavno moč in pridnost za teoretične predmete in doseči najprej v teoriji dobro klasifikacijo. Temu nasprotno ugotavljamo, da je srce obrtne šole delavnica in da imamo v teoretičnih predmetih le postranska in pomožna sredstva. Ob vsaki priliki, tudi med teoretičnim poukom, morajo učitelji zato vedno opozarjati učence na prevladujoči pomen delavnice in praktičnih vaj v delavnici.

Na šolah, kjer se goji obdelovanje obeh materialov, lesa in kamena, je predpisani čas 3 let-

nikov posebno z ozirom na istočasni teoretični pouk mnogo prekratek. To pomanjkljivost občutijo zlasti oni učenci, ki iz kateregakoli vzroka ne morejo nadaljevati svoje izobrazbe na kak višji šoli, temveč se morajo takoj podati v prakso, prevzeti mesto pomočnika ali otvoriti kot samostojni mojstri lastno delavnico. Za te absolute je nujno potrebno, da se ustanovi na obstoječih obrtnih šolah vsaj en ali dva višja letnika, namenjena izključno praktičnemu pouku v delavnici, strokovnemu risanju, izdelovanju načrtov itd.

Posebne reforme pa zahteva novi kulturni pravek, ki ga je pokrenilo na naši zemlji toliko stoletij pričakovano dejstvo lastne in svobodne države, Jugoslavije, ležeče na pragu med vzhodom in zapadno kulturo, obsegajoče tudi historična, žal, sedaj opustošena tla Macedonije, od kjer je Aleksander Veliki 356.—323. pr. Kr.), kralj iste Macedonije, ustanovil prvo svetovno državo. Tako smo poslali Jugosloveni tudi dediči grško-bizantinske kulture in prevzeli nalogo, obogatiti z originalno sintezo njenih elementov svet zapadne Evrope.

človnik 37 glasov. 27 glasov pa je bilo razcepljenih.

— **Pismo obupa.** Prijatelji nam piše: Me veselji, da imaš še toliko praktičnega idealizma. Uverjen sem da si na pravi poti! Treba je delati, bolj kakor kdajkoli. Uspeha pa v današnjih razmerah ne boš imel drugega razen svoje zavesti, da si storil svojo dolžnost in še več. — Jaz sem pri vsem svojem nemalem delu za druge postal — berač. Beda je tako pritisnala na nas, da je v nas ubila vso vero in upanje v zboljšanje razmer.

— **Presenečenje.** Nove draginske doklade bodo veljavne šele — s 1. marecem.

— **Minister za prosveto** je poslal finančnemu ministru predlog, naj se pred izpremembo zakona o dokladah vstavi nastopno: 1. Omožene učiteljice naj dobe cele dnevnice; 2. učiteljem v južnih krajih Srbije naj se povišajo dnevnice; 3. Belgrad, Zagreb, Ljubljana, Sušak in Kaston naj se uvrste v I. razred. — Ta predlog je stavilo ministru predsedstvo UJU. Ministar prosvete si je predlog takoj osvojil in napravil tozadevno vlogo, ki pa sprito situacije ni uspela.

— **Znamenje časa.** Ko so v začetku 2. tečaja vračali moji malčki, učenci 1. šolskega leta, izkaze o šolskem napredku, sem to priliko uporabil za razgovor. Izvedel sem zanimive stvari. Navaden kovaški mojster je daroval svojemu prvo-rojencu kot nagrado za dobro šolsko naznanilo konja, a mlajšemu sinu je kupil osla. Nekaj posestnik je obljubil svoemu šestletnemu dečku ponjia in lep voziček na vzmeteh, ako se bo v 2. tečaju bolje učil. Nekemu marljivemu učencu na njegov oče, ki je z deco oblagodarijen sodni uradnik, ni mogel kupiti niti nove tablice. — Takšne razmere so gotovo nezdružive, in merodajni krogi se najnikar ne čudijo, da se z vsakim dnevom večja številca onih, ki se hrepeneče ozirajo proti vzhodu in težko čakajo, da zasije rudeča zarja.

S. P.

— **Izmogavanje učiteljstva in učencev.** Pri vse mizerni plači in »groših«, ki nam jih sedaj zopet obljubljajo — ko človek niti pol meseca ne more živeti od mesečne plače — krožijo po šolah pole za pristop k »Rdečemu križu«, da zopet plača učiteljstvo 6 Din in jih odtrga sebi in svoji deci. — Se ni ta pola iz rok, že pride druga, za zbirko med otroci za pasivne kraje. — Čas je že, da izrečemo svoj »veto« tudi šolski oblasti, ki pritiska na nas! Če bi žrtvovali svojim stanovskim napravam to kar žrtvujemo in da emo za druge, bi že davno imeli svoj »Konvikte« in še marsikaj.

— **Iz krogov nad 36 let služujočih učiteljev.** Zadnja točka dnevnega reda v šjeja šolskega sveta z dne 25. m. m. glaseča se: »Poziv 36 let služujočim osebam itd.« — se je preložila. Učiteljstvo je rado vedno, kdo je bil njen povzročitelj. Ali morda ministrstvo prosvete? — Ali se boče tudi z ostalimi državnimi uslužbenci tako ravnalo? — Ta nepričakovana zadeva je marsikaterega učitelja neljubo dirnila — kajti komaj smo prestali posledice svetovne vojne, komaj prenašamo povojne posledice, katere so skoraj težavnejše od prvih, dobi učiteljstvo brco od tiste korporacije, katera bi ga naj ščitila in mu pomagala k zopetni gospodarski ukrepi. Pa narobe! — Od ust sem si pritr-gaval, delal na dan 12—14 ur, nisem kadilec, ne izralec skromen v obleki itd. — tako sem si pred vojno prihranil nekaj tisočakov v ta namen, da si na stara leta postavim svoj lastni dom, da bi otroci vedeli, kje so »doma« — a prišla je vojna, vzela mi ves krvavo zaslužen prebitek, tako sem sedaj brez lastne strehe, še ne preskrbljeni otroci brez doma — in vrhu tega naj izpraznim uradno stanovanje, da napravim drugemu prostora. Pa kam naj grem? — Ali na streho? — Ko vendar ni stanovanja dobiti, ne v mestu, ne na kmetih! — Da sem pa še sposoben za poučevanje, kaže na mo a prvovrstna kvalifikacija. Kdo bo v bodoče poučeval od višjega šolskega sveta toliko propagiran kmetijsko-prirodoslovski pouk, ako bo moralo 150 učiteljev zapustiti šolsko sobo? — Kje je nadomestilo? — Ni ga! — Ako na res hoče država namesto enega dva plačevati, potem se naj k upokojitvi pozivljejo: 1. vsi slabo kvalificirani učitelji; 2. vsi 36 let služujoči, kateri so gmotno dobro ali prav dobro podprti in imajo preskrbljeno deco, ali so brez nje. — Še neka! Nam učiteljem — voditeljem — so vzeli skromno funkcijsko doklado — ker ni denarja — na drugi strani pa vleče lepo pokojnino mnogo predčasno upokojenih učiteljev, katere so se potem omožile in sedaj živijo v gmotnem oziru v sijajnih razmerah. Ali ni to krivica? — Kdor je sposoben za zakonski — je si-

gurno tudi za učiteljski stan! Sedaj pa pomislimo še strogih predpisov glede bolezenskih dopustov. — Kam plovemo? — ič.

— **Uporaba proračunskih zneskov za učila in knjige kraje učiteljske in šolske knjižnice.** Na dopis nekega šolskega vodje, ki je učiteljski zastopnik v okra-nem šolskem svetu se pojasnita gorenj predmetni zadevi naslednje: 1. O name-nu vzdrževanja in pomnoževanja učilske zbirke in knjižnice govorj jasno § 18. š. l. u. r. Najvažnejši tostvarni odstavki so: »Vsaka šola mora biti popolnoma preskrbljena z najpotrebnejšimi učili in samoučili... Okrajni šolski sveti naj se pre-pričaj ob pregledovanju proračuna o o stvarnih šolskih potrebščinah za nabavo šolski sveti sprejeli v proračun zneske, ki so potrebni za nabavo učil, eventualno naj okrajni šolski svet uradno ukrene, kar je v tem oziru treba... Pravtako naj pazi okra ni šolski svet, ali so se resnično upo-rabili zneski ki so bili sprejeti v proračun o stvarnih šolskih potrebščinah za nabavo učil in knjižničnih knjig.« Tem zakonitim odredbam ni treba dostaviti drugega, ka-kor da se mora dosedanja izmera za na-bavo učil in knjig z ozirom na visokost cen primerno zvišati. Ako krajni šolski svet ne da za učila in knjige v proračun po-stavljenega zneska v vsem obsegu, naj šolsko vodstvo poroča to na okrajni šol-ski svet, ki je glasom šolskega zakona dolžan nakupiti te knjige in učila na račun dotičnega krajnega šolskega sveta.

— **Glede razobešanja zastav na šol-skih in državnih poslopih** velja razpis višjega šolskega sveta od dne 2. maja 1919, št. 6337, ki pravi, da se ima ob državnih slovesnostih na šolskih poslopih razobešati vsaj ena večja državna zasta-va. To potrjuje tudi »poznejši« razpis od dne 4. decembra 1922, št. 15.734, ki do-stavlja, da je treba za vsako drugo priliko poberi pravočasno prositi po uradnem notu za razobešanje zastav na šolskih poslopih. Šolski voditelji naj se vestno ravn-o po teh predpisih. učiteljski zastop-niki pa naj pazijo, da krajni šolski sveti šolske zakone v resnici spoštujejo.

— **Enoten učni načrt za srednje šole.** Prosvetno ministrstvo je zahtevalo od prosvetnega sveta, naj izvrši izvolitev članov, ki bodo izdelali nov enoten učni načrt za srednje šole.

— **Iz mestnega šolskega sveta.** O zadnji redni seji mestnega šolskega sveta z dne 27. januarja smo pre-eli nastopno obvestilo: Predsednik proglasi sklepčnost in otvori sejo. Zapisnikar oglaš bistvene stvari iz predsedstva, pove, kako da so bile rešene in predlaga, da se vzemo na znanje, kar je bilo sprejeto. Brez ugovora je bil odobren zapisnik zadnje seje z dne 15. decembra 1922. Poročili o osebnih iz-premembah in pa o daljših dopustih izza zadnje upravne dobe vzameta se na zna-nje. Razpravlja in sklepa se o dveh disciplinarnih zadevah. Poročila okrajnega šolskega nadzornika o nadzorovanju I. mestne dekliške osnovne šole. II. mestne deške osnovne šole in mestne pomožne šole v šolskem letu 1922/23, in z njimi združeni nasveti se sprejmo in predlože višjemu šolskemu svetu. Poročilo okra-jnega šolskega nadzornika o delu na osrednjem šolskem vrtu in z njim zdru-ženem igrišču se odobri in se ima predlo-žiti višjemu šolskemu svetu v odobrenje. Ko se reši še čvetero internih zadev de-loma pedagoške deloma gospodarske vse-bine, zaključí predsednik sejo.

— **Poročila sta se na Liki pri Zidanem mostu** učitelja gđ. Maruška Smolnikar in kape-tan g. Ivan Novak. Vso srečo!

— **Poročila se je dne 12. t. m. tov. gđ.** Julka Zalokar, učiteljica v Kokri pri Kranju z g. Jurijem Povšnar, veleposesnikom in predsedni-kom krajnega šolskega sveta Istotam.

— **Najcenejše in naboljše črnilo pro-izvaja »Ides«** tvornica kemčin izdelkov v Tacnu pri Ljubljani, imenovana tvornica je solidno mlado domače in narodno podjetje ter se vsi njeni izdelki prodajajo v korist Jugoslovenske Matice. Ker so pri tem izdelki res prvovrstni in cene popolnoma konkurenčne, oziroma deloma še nižje kot drugje, bi bilo za slo-vensko javnost naravnost sramotno, ako bi ga ne podpirala. Predvsem opozarjamo na »Ides« praešek za črnilo (posebno priporočljivo šolam in uradom), kateri prednjači v tem, da raztopljen v mrzli vodi prekaša radi izborne kakovosti vse tu- in inozemske izdelke kakor tudi vse tekoče ekstrakte. Isto velja za »Ides« čr-nilo v obliki papirja (priporočljivo dijakom in učencem). To črnilo je domači izum ter je patent že prijavljen. Ker je v vsaki hiši prazna steklenica črnila, si vsak lahko s pomočjo »Ides« črnila v obliki papirja naredi črnilo. Priporoča se šolskim vodstvom, da bi naročili to zadnjo

novost ter jo prodajali učencem, kateri bi na ta način prihranili več kot 100%. V ostalem pa ima vse izdelke tvornice »Ides« (antracen črnilo, rdečilo, zelenilo, gumi arabicum itd.) v zalogi tudi Knjižar-na Učitel ske tiskarne v Ljubljani. — Opo-zarjamo na današnji insert!

Nove knjige in druge publikacije.

— **kpl Charles de Coster: Ulenspiegel in Lam Dobrin.** Prevodna knjižnica 9. zvez. Strani 552. Cena broš. knjiž. 60 Din. vezani 70 Din. Poštini-na 3 Din. Založila »Tiskovna zadruga v Ljubljani«, Prešernova ul. 54.

— **kpl Knjižarna Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani** je izdala pravkar: **Baumbach: Zlatorog.** cena elegantno vezano Din 22. **Rodenbach: Mrtvo mesto.** broš. 18 Din. vez. 24 Din. — O knjigah še izpregovorimo. Opozarjamo na tozadevne oglaš v našem listu!

— **kpl Izšle so nove knjige: Zemljepis kralje-vine Srbov, Hrvatov in Slovencev** za IV. razred srednjih in njihov sorodnih šol. Cena vez. knjiž. 26 Din — **Logaritmi.** Spisal Alojz Sodnik. Cena broš. knjiž. 22 Din. — **Srbska začetnica.** Za Slo-vence priredil dr. I. P. Cena broš. knjiž. 12 Din. Založila Jugosl. knjižarna v Ljubljani. — O knji-gah še izpregovorimo.

— **kpl »Jugoslovanski Pomorac«** najljubnejše vabi na naročbo. Uprava in predništvo v Za-grebu, Prilaz Gjure Deželica 67. — Glej »Knji-ževnost«.

— **kpl Oskar Wilde: Lady Windermere.** Drama v štirih delanjih. Prev. Radivoj Rehar. Str. 67. Cena — . Založila in izdala »Mariborska ti-skarna«.

— **kpl »Ljubljanski Zvon«**, št. 1. Naroča se pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Prešernova ulica 54. Celo leto velja 90 Din.

— **kpl Cenni etnografico-storico-politici sulla Dalmazia.** Izdala Odb. Narodnog Vileča SHS za okupirane krajeve u Zagrebu. Cena 8 Din. Na-roča se v knjižarni Josip Miličič, Maribor. Ru-ška cesta 45.

— **kpl Dva meseca narodne slobode u Dr-nišu.** Frano Ženko-Donadini. Cena 8 Din. Tisk Lenove tiskarne, Split. Naroča se v knjižarni Josip Miličič, Maribor, Ruška cesta 45.

— **kpl Kamatnik.** drama u četiri čina. Napisao Martin Solić. Knjižara Vin. Jurčić, Split. Cena 11 Din. Naroča se v knjižarni Josip Miličič, Ma-ribor, Ruška cesta 45.

— **kpl Storia della »Citta di Tran«.** Opera di Paolo Andreis, nobile della citta stessa. Pu-blicata per cura di Don Marco Perojevič, Split, Hrvatska, štamp. Trumbić i druž. Cena 54 Din. Naroča se v knjižarni Josip Miličič, Maribor, Ruška cesta 45.

— **kpl »Grobovic«.** Trilogija M. Foscola H. Pin-demonia. — Prof. A. Sasso. Cena 10 Din. — Do-bi se v knjižarni Josip Miličič, Maribor, Ruška cesta 45.

— **kpl Alojz Gradnik: Srbske Narodne pesmi** v slovenskem prevodu. Izdala založba »Jug« v Ljubljani. Cena vez. 22 Din. nevezana 16 Din. — Dobi se v Matični knjižarni v Ljubljani, Kon-gresni trg.

Književnost in umetnost.

— **k Oskar Wilde: Lady Windermere. Drama** v 4. delanjih. Prev. Radivoj Rehar. Založila Ma-riborska tiskarna d. d. — Oskar Wilde (izg. nič) je v naši literaturi še malo znan. Izšle so dosedaj poleg te drame menda samo prekrasne »Pravilice« v Gradnikovem prevodu in to v Go-riči, že po vojni, in vendar zaslužiti za umetnik, da ga spoznamo поближе, saj je eden najodličnejših zastopnikov simbolizma, one literarne struje, ki se je tudi pri nas tako bogotno razvila v Can-karju in drugih, iz okostenelega realizma in na-turalizma, prinašajoča s sabo dih novega življenja, polna najintimnejše čustvenosti in vpo-gleda v tajne globine človeške duše. Prenovila nam je tudi poetični izraz z novimi jezikovnimi in stilističnimi pridobitvami. Kot Verlaine na Francoskem, Maeterlinck v Belgiji in d'Annunzio v Italiji, tako je Wilde na Angleskem glavni za-stopnik te struje. Wilde je bil Irec (1856—1900) in se je po končani visokošol. študijah v Ox-fordu posvetil največ literaturi. Potoval je mnogo po Ameriki in se je slednjič nastanil v Parizu. Vsed usodnega razmerja do nekega lorda je bil obseden v dveletno ječo, s teškim prisilnim de-lom. Tam je ustvaril slavnoznano znamenito »Ba-lado o kazničinu in Readingu« in »De profundis«, baje svoje najfiniješe delo. Konec njegovih zna-menitih življenjskih »Izpovedi« sme iziti šele 15 let po njegovi smrti. — Nedosežnega glasnika neke plemenite, semtertja nekoliko izumetničene estetske umetnosti so nam uveljavili šele Nemci-Angleži so ga zavoljo njegovega osebnega pre-krška tudi v književnosti prezrli. Wilde je v svoji umetnosti antipod Zolaju, Njemu človek ni socialno, temveč estetsko bitje. — Zgoraj na-vedena drama ima polno značilnosti Wildejevih umetniških vrlin, v slogu, idejah in zapletkih. Milje visokih lordskih krogov je psihološko iz-veden do skrajnosti, posebno značilen pa je še problem materinstva. Kratka vsebina: Lady Win-dermere, žena bogatega lorda, je vsled ločitve zakona izgubila kot otrok svojo mater. Zvela je v misli, da ji je umrla. Njena mati, Mrs. Erlyn-ne, ki je po ločitvi žvela svoje življenje, izve po časopisu čez 20 let o svoji hčeri. Vzbudi se v njej čud materinstva in se polavi v bližini kro-gov svoje hčere, pod drugim imenom. Nastopa in se oblači kot demimondka ter prisili svojega zeta, da ji denarno podpira z grožnjo, da sicer izda svetn, kdo je ona. Njena hči dobi slučajno v roke čekovno knjigo in izve, komu daje njen mož denar. Ko slednjič mož kljub ženinemu pro-testu povabi skrivnostno, lepo damo, na njeno zahtevo, še na domač ples, je Ladyna ženska čast užaljena od smrti. Še tisto noč zbeži iz ma-šeevalnosti od moža in se zateče v stanovanje lorda Darlingtona, ki jo je oboževal, in pusti možu poslovljeno pismo. Ona skrivnostna dama, njena mati, vse to opazi, vzame pismo in gre za hčeri. V stanovanju Ladynega prijatelja pride do pretresljivih scen med hčeri in njeno nežnno materjo, dozdevno rušiteljico Ladyne zakonske sreče. Mati je prinesla s seboj tudi Ladyno pis-mo, ne da bi ga bil prej Ladyn mož prebral. V tem pride do sohe družba Lordov, med njimi tudi Ladyn mož. Ubežati ni več mogoče. Mati skrije hčer za zaveso, sama pa stopi v sosedno sobo. Lord dobe na zofi Ladyno pahlačo, Ladyn mož hoče zblazneti in se na mestu maščevati nad pri-jateljem, dozdevnim zapeljivcem svoje žene. Zdal

stopi mednje Mrs. Erlynne in položaj je »raz-lasjen«, ko pove, da je ona po pomoči zame-njala na Ladyne domu njeno pahlačo. Med to seeno Lady srklivo uide iz sohe. V zadnjem dejanju sta zakonska Windermere zopet prija-telja. Ona spozna možovo nedolžnost, možu pa ni bila odkrita ženina namera, da se hoče ločiti od nje. Vse te nezgode je iz materinske ljubezni preprečila v življenju tako prevarana in preiz-kušena Mrs. Erlynne, Ladyna mati. Ko pride Er-lynne po slovo, jo zet sumični nemoralnih raz-merij. Ona pa ne more in ne sme zaradi sreče svoje hčere izpovedati resnice in sprejme iz ma-terinske ljubezni vse zaničevanje družbe. Samo sliko svoje hčere z otrokom hoče še za slovo, a Lady ji da tudi dragoceno pahlačo, ker je vzljubila damo kot svojo rešiteljico. Po Erlynni-nem odhodu pride Lord August naznanit, da mu je Erlynne obljubila svojo roko. S tem so vsi prav zadovoljni. — Hvaležni smo prevajalcu za umetniški okus, je jezik kaže nekaj takih germa-nizmov, da bi človek kmalu kaj sumil. Tudi »Uršo Plut« se je že našlo, pa se še vedno išče. Fr. L.

— **k Martin Solić: »Kamatnik«.** Drama u čet-iri čina. Split 1913. Več sam naslov drame kaže, da se tu radi o nekim kamatniku, o kamatnicima, o lihvarima, koje su u prijašnja vremena bili prvi krvopijci narodni. Naš narod u Dalmaciji i u Istri pamti još i danas »patricijske« familije sa blagovučnim imenima, na žalost slavenskim, koji su, kao poturice, lišavali našega kmeta. Ti su gadovi i parasiti živeli samo o kamatima na račun siromaka. Radili nisu ništa korisna doli dangabili i prodavali zijeve ispod seoskih lipa. Bili su mogućnici, tresli su selima i gradovima, vedrili su i oblačili, spektakli i u mutnom lovilu. Da su oni bili duševno pokvareni, truhli, zavod-ljivci, nasrtljivci i napašnici, o tom ne treba ni govoriti, jer u svojoj ugojenosti, valjajući se u slasti i masti i dangubeći, oni drugo i nisu znali, već da opako misle i rade. Što je kamatnik? —Kamatnici veliki su oni, zla značaja, čeljad su likava, koj drugomu dobra činit ne će. »Jer kamatnik pohlepan je vazda za tudijem makar mrvica bila, ma Krezovo on da ima blago...« Kamatnik će »puk galiti, inoče ljubiti, a svoju će umoriti ljub«. Interes je kamatniku nada sve. Novac im je bog, njemu se klanjaju. Poštenim ljudima, koji drukcije shvataju svrhu našega ži-vota, novac je sredstvo, dok je ovim »kamat-nicima« novac cilj. Takva »kamatnika« predstavlja nam i ova drama. U idiličnu, nepokvarenu, čistu i iskrenu ljubav mladih srdaca umeša se kamatnik. Novac, zlato ima svoj upliv: nastane tragedija ljubavi, tragedija mladih ljudi, zlato iza-zove krv, on trži žrtve živih bica. Milivoj, jedinac gazde Ivana, zalubi se u lepu Rusalku, kćer posednika i bivšeg pomorskog kapetana Mi-hajla, koji je Ivanu dužan. Otac Ivan je time ne-zadovoljen, jer što će bogatstvo da ženi siro-maštinu! I slučaj htede, te baš onih dana dopu-tu starog kapetana Mihajla, gavan Petar, u koga je jedinica Milka. Gazda Ivan pregovori sina, Milivoja se »zalubi« u Milku, a Marko, brat Rusalkke, uvređen, da osveti sestru, plane i na »amerikanski način« ubije Milivoja, Andrija, sin seljaka Stjepana, zalubi se u lepu Jelku, jedinicu udovice Mare. No gazda Ivan, kamatnik, podari Jelki nešto zlata, derdan itd. i ona mu se poda. Andrija se razljuti i ubije Ivana. Kamatnik otac i sin (ovaj po krivnji svoga oca), padaju kao žrtve osvete. — ič.

— **k Storia della citta di Tran. Opera di Paolo Andreis, nobile della citta stessa.** Publicata per cura di Don Marco Perojevič. Split 1909. Ime odličnega povestičara Pavla Andreisa malo je poznato kod nas, premda je on u svoje vreme uživao glas uvaženog historičara. Roden je u Tro-giru, te je savremenik sugrađina mu Ivana Lu-čiću (1604.—1679). »Uz javnu djelatnost Andreis nije zapustio knjige i nauka. Stečena izobrazba u Italiji i dopisivanje s učenim prijateljima upli-valo je nam, te se sav posvetio znosti, a oso-bito povjesti.« Kao Trogiraniin zanimao se osobito za povest svojega rodnog grada, te je napisao tu povest u 9 knjiga. Čitajući ovu povest čitalac se upoznaje ne samo sa prilikama mesta Trogira, nego sa celom ondašnjom Dalmacijom, koja je većim delom bila mletačkom vlašću, kao i sa Italijom. Ove dve zemlje bile su u najtežnjoj vezi, te je razumljiv i kulturni upliv Italije na Dalmaciju. Naša povesta književnost ima da bude u veliko zahvalna don Marku Perojeviču, koji je izdao na svet rukopise P. Andreisa i tako saču-vao od propasti ovo važno delo. — ič.

— **k »Jugoslovanski Pomorac«** propagira idejo in delovanje za naše morje in pomorstvo. Svoj važen cilj ima začrtan v dobrobit vseh na-roda, ne samo na morju temveč tudi na kopnem. Seznanja vse sloje od najnižjih do najvišjih, kaj je morje in kako važnost ima na nas. Vsakogar, ki ga zanima zgodovina, povesti, dogodki, bajke, in razni drugi spisi o morju, jih najde v »Po-morcu«. »Jugoslovanski Pomorac« želi tudi slo-venskih spisov; seveda se morajo tiskati pomor-stva. (Eventualni spisi naj bi se pošiljali kar na uredništvo. — Glej »Nove knjige«.)

— **k Charles de Coster, Ulenspiegel in Lam Dobrin.** junaka veseljaka iz dežele flandske. Po-slovenila Otton Zupancić in Anton Debeljak. Pre-vođna knjižnica 9. zv. V Ljubljani 1923. — To prvovrstno delo belgijskega pisatelja Karla Ko-strja podaja v široko zasnovanih freskah žilavo borbo reformirane Flandrije proti tedanji španski nadvladi v tej državi (16. stoletje) ter obudo-vanja vredni odpor neustrašnih svobodnikov proti nečloveški inkviziciji, ki je v svoji krvavi krutosti spretno in umetno predočena. Oseba pro-slugle Ulenspiegla, neugnanega pavlihe in dov-tipnega kljukca, ter ogromna postava njegovega ješčega družabnika Loma Dobrina spajata v za-okroženo celoto vso bujno pestrost obilnih do-mislic in dogodkov, ki jih razvija neizčrpno pero priznanega pripovednika. Pristno godovske bur-ke se menjavajo z nečuvnimi nasilji verskega sodišča, prizori iz javnih hiš se vrstijo za vo-jaskimi čini. Povest o tajinstvenem volkodlaku boste zasledovali z isto neutrdljivo pozornostjo, kakor jahanje na čarovniški klek. Za kraljevskim somoskuncem, ki ljubi le samega sebe na svetu, srečata starega pohotneža, i lovi nedorasle de-klince, potem meniha, ki zbira bratovščino zakon-skih žen in jih nage biča. Slične oblice zanimivih dejanj ne najdetle izlepa v kateri drugi knjiži. Kdor je enkrat prečital »Ulenspiegla«, ga bo go-tovo rad vnovič in vnovič prebral. Knjiga, je izšla v jako okusni opremi.

— **k »Ljubljanski Zvon«**, št. 1. novega let-nika je pravkar izšla. Odlikuje se z zelo mogo-vrstno vsebino. Dr. I. Glonar je objavil stvarno in zanimivo pisan članek »Lepa knjiga«, v kate-rem se je lotil pri nas doslej še popolnoma ne-navedenega vprašanja o zunanjih knjižni opremi. Čla-nek si bo s pridom prečital ne samo vsak tiskar-nar, založnik, stavec, pisatelj, marveč tudi vsi, ki umejo ceniti pomen lepe knjige. — Vseučilski prof. dr. I. Prijatelj nas uvaia v poezijo »Mlade